

Gençliğin Anlam Arayışı ve İslam

Gençliğin Din Sorgulamalarının 7 Sebebi

Prof. Dr. Mehmet Görmez

İslâm Düşünce Enstitüsü Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Görmez
İslâm Düşünce Enstitüsü Başkanı

Gençliğin Anlam Arayışı ve İslam
Gençliğin Din Sorgulamalarının 7 Sebebi
2 Temmuz 2020 | İDE | Ankara

1

Gençliğin Anlam Arayışı ve İslam

Gençliğin Din Sorgulamalarının 7 Sebebi

*Bismillahirrahmanirrahim.
Elhamdü li'llâh.
Ve's-salâtu ve's-Selâmu alâ Resûlillâh.*

Çok Kıymetli Kardeşlerim,

Öncelikle hepinizi selamlıyorum.

Bugün, çokça tartışılan bir konu üzerinde duracağım: Gençliğin din ile ilişkisi üzerinde. Gençlik dinden kopuyor mu? Dine mesafeli bir gençlik mi geliyor? Sıkça ifade edildiği gibi yeni bir Ateizm, Deizm dalgasıyla mı karşı karşıyayız? Yoksa bu tartışma sadece kuru bir iddiadan, yalnızca bir söylemden mi ibaret? Eğer bu iddia doğruysa bunun sebepleri nelerdir? Bu tartışmaları bir rahmete dönüştürmek mümkün müdür? Bugün, bu sorular ekseninde düşüncelerimi ifade edeceğim.

Evet, günümüzde gençlerin din ile ilişkilerinde bir dönüşümün yaşandığı muhakkak. Ancak benim şahsen kendi okumalarımda, incelediğim önemli araştırma ve raporlarda, doğuda ve batıda pek çok ülkeye yaptığım seyahatlerde edindiğim gözlemlerde ve hepsinden önemlisi zaman zaman gençlerle bir araya gelip çay içip dertleştiğimiz sohbetlerimizde, vardığım netice; gençlerin dünyasındaki değişimin Deizm, Agnostisizm ya da yüzyılın başında cereyan eden Felsefi Ateizm olmadığıdır. Bence bugün gençlerimiz yeni bir anlam arayışı içindedir. Tıpkı hayatın anlamını arayan, hakikatin künhüne vâkıf olmaya çalışan her insan gibi. Evet, bugün gençlerin yeni soruları var, yeni sorgulamaları var ve dine dair yeni itirazları var.

Sevgili Gençler,

Bu sorularınıza, sorgulamalarınıza ve itirazlarınıza baktığımda, bunların büyük ölçüde dinin sahih kaynaklarının doğru anlaşılmasından ve yanlış uygulamalardan kaynaklandığını görüyorum. Gençleri tereddüde düşüren, sorgulamaya sevk eden asıl sebep, yanlış din tartışmaları, yanlış din söylemleri ve yanlış din uygulamalarıdır.

Dijitalleşmeyle birlikte her türlü bilgi bir metaa dönüştü. Dinî bilginin bütünlüğü bozuldu. Bir bilgi kaosu ve yorum anarşisi ortaya çıktı. Online kürsülerden din bir çatışma alanına dönüştü. Dijitalleşmeyle birlikte görsel idrak egemen oldu. Akıl ve gönül, görsellik, suret ve imaj ile daha fazla meşgul oldu. Hakikatten uzaklaştı. Bütün bunlar manevi buhranın yeni başka sebepleri.

Sevgili Gençler,

Dine yönelik sizlerden gelen bütün soruları topladım. Bütün sorularınızın ve sorgulamalarınızın 7 konu etrafında düğümlendiğini fark ettim. Bence bu yedi konu doğru temellendirilirse bu düğümler büyük oranda çözülebilecek ve sorular cevap bulabilecektir. Bu yedi konuyu sizlerle kısa kısa müzakere etmek istiyorum.

1. Bu konulardan birincisi **din-insan** ilişkisidir. Bu tartışmalarda dinî olanla insani olan, İslami olanla insani olan karşı karşıya getiriliyor. Sanki dinin, bütün özgürlükleri kısıtlamak için geldiği, insanı ‘kul-köle’ yaptığı anlatılarak büyük bir yanılgıya sebep olunuyor. Bu çelişki içinde gençler, insani olanı tercih ediyorlar.

Oysa din, insanı yüceltmek, insana değer vermek, insanı onurlandırmak için gönderilmiş ilahî bir nizamdır. Hayatın amacını, yaratılışın hikmetini öğreten bir hidayet rehberidir. Dinî olan insanidir, insani olan İslamidir. Din, fitrattır. *فَطَرَتِ اللَّهُ التِّي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ* / O hâlde sen hanif olarak bütün varlığına dine yönel. Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmışsa ona yönel. Allah’ın yaratmasında değişme olmaz. İşte değerlerle donatılmış doğru din budur. (30/Rûm, 30)

Burada insanilik ile yaratıcıyı yok sayan ideolojik Hümanizmi birbirinden ayırmak gerekir. Biz bazen ideolojik Hümanizmi eleştirelim derken insaniliği ortadan kaldırıyoruz. Fıkhi yorumlarımız, fetvalarımız, kelami anlayışlarımız, İslami olanla insani olanı karşı karşıya getiriyor. Bu, doğru değildir.

2. Gençlerin, sorularının, sorgulamalarının yoğunlaştığı ikinci başlık **din-dünya** ilişkisidir. Yanlış din söylemleri, din ile dünyayı karşı karşıya getirerek bir çatışma alanı oluşturuyor. Dünyayı aşağılıyor, yeryüzünü imar etme görevimizi unutuyor. Bir hadisi yanlış anlayarak dünyanın mümine zindan, kafire cennet olduğunu söylüyor. Bu çatışmada da gençler, tercihini hayattan ve yaşadığı dünyadan yana yapıyor.

Aynı söylem, dinin, insanı özgür bıraktığı alanlara müdahale ediyor. Kültür, sanat, edebiyat adına yapılan pek çok etkinliğe karşı çıkıyor. İnsanların şekline şemaline, kılığına kıyafetine karışıyor. Helal dairesini daraltıyor. Helal dairesini daraltmak, haramları artırmaktan başka bir işe yaramaz. Halbuki Kur’an bize helal dairesinin genişliğini hatırlatır; hatta bu hususta bizi ikaz eder.

فُلٌ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ فُلٌ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا / Allah’ın kulları için yarattığı ziyneti, temiz ve iyi rızıkları kim haram kılabilir? Onlar dünya hayatında

müminlere yaraşır. (7/A'râf, 32) وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ / Ağzınıza geldiği gibi yalan yanlış konuşarak “Bu helaldir, bu haramdır.” demeyin. (16/Nahl, 116)

Elbette kitap ve sünnette dünyaya yönelik eleştiriler yok değil. Ancak kötülünen, dünya değildir; ahireti yok sayan dünyevileşmedir. Dünyevileşmeyi (Sekülerizm) eleştirelim derken dünyayı aşağılamaya kalkıyoruz. Hâlbuki dünyayı sırf dünya olduğu için aşağılayan bir Kur'an ayeti, bir Peygamber sözü mevcut değildir. Bu dünyada güzellik istemeyi bize dua diye talim buyuran Rabbimizdir. رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (2/Bakara, 201)

3. Gençlerin, sorularının, sorgulamalarının yoğunlaştığı üçüncü başlık **din-akıl** ilişkisine dairdir. Yanlış din söylemleri akılla vahyin ilişkisini sürekli bir tartışma alanı olarak takdim ediyor. Akli olanla dinî olanı karşı karşıya getiriyor. Akli kötileyen din anlayışları yaygınlık kazanıyor. Halbuki akıl, vahyin biricik muhatabıdır. Vahiy, akli yüceltmıştır. Kur'an'ın bizi en çok sarsan sorusu أَفَلَا تَعْقِلُونَ / akıl etmez misiniz, sorusudur. Büyük İmam, Gazali de “Akıl, Allah'ın nurundan bir parçadır.” der. (7 Gazâlî, Mişkâtü'l-Envâr, s. 44)

Bugün hiç kimse siz genç dostlarımıza aklını bir kenara koy, gel; iman et, diyemez. Cennete girmek için aklını bir tarafa bırakman gerek, diyemez. Zira Kur'an, bunun tam tersini söylüyor: لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ (67/Mülk, 10) / cehennemden kurtulmak için aklını kullanmayı işaret ediyor. وَيَجْعَلُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ / Akıllarını kullanmayanların üzerine kötülük yağacağını hatırlatıyor. (10/Yûnus, 100) Nitekim bugün Müslümanların başına gelen musibetlerin çoğu akıl etmemekten kaynaklanıyor. Bilgi, fikir ve değer üretmemekten neşet ediyor.

Burada Rasyonalizmi eleştirelim derken akli aşağılıyoruz, hatta inkâr etmeye kalkışıyoruz. Akıl derken biz, kişiden kişiye değişen, arzuların esiri olmuş akıldan bahsetmiyoruz. Allah'ın; dini, varlığı ve kâinatı anlasın diye insana bahşettiği ilahî vahyin muhatabı olan selim ‘akıl’dan bahsediyoruz. Böyle bir aklın soru sorması, sorgulama içerisine girmesi, itiraz etmesi elbette günah değildir. Bilakis ibadet olarak telakki edilen övgüye layık bir davranıştır.

4. Gençlerin, sorularının, sorgulamalarının yoğunlaştığı dördüncü başlık, **din-bilim** ilişkisidir. Eğitim sistemi nedeniyle gençler, laboratuvarında öğretilen yaratılış ile din dersinde anlatılan yaratılış ve kâinatın işleyişi arasında kalıyor. Yanlış din söylemleri de din-bilim ilişkisini sürekli bir çatışma alanı olarak takdim ediyor size. Halbuki her zaman ifade ettiğimiz gibi bilim açıklar, din anlamlandırır. Tecrübeye dayalı bilimsel tespitleri ister İbn Sina, Farabi yapsın, isterse Newton, Einstein yapsın bu tespitler, Allah'ın kâinata yerleştirdiği kanunlardan başka bir şey değildir.

Bilimsel yaklaşımlardan yalnızca biri olan Pozitivizmi eleştirelim derken bilimi aşağılamaya, inkâr etmeye kalkışıyoruz. Sünnetullah dediğimiz Allah'ın kâinata koyduğu kanunlar ile insana gönderdiği kanunlar olan din arasında bir çelişki yoktur. Zira tekvin de tenzil de Allah'ındır. Varlık ve âlem, bütün evrenleri kusursuz bir ilişkiyle içine alan kâinat (makro kozmos), kâinatın insana yakın tezahürü konumundaki tabiat (kozmos) ve eşsiz bir varlık olarak insanın yaratılışını ifade eden fitrat (mikro kozmos) bir bütündür. Ancak

bilimlerin tevhide bozuldu. Medeniyetimizin intiharı pahasına ilimleri dinî olan, olmayan diye ikiye ayırdık. Tenzil ile tekvini bir bütün olarak ele alamadık. Ve bu sebeple din-bilim ilişkisini çelişkiden kurtaramadık.

5. Gençlerin, sorularının, sorgulamalarının yoğunlaştığı beşinci başlık **din-kültür** ilişkisidir. Yanlış din söylemleriyle dinî olanla kültürel olanı birbirine karıştırıyoruz. Elbette gelenek önemlidir. Geleneği olmayanın geleceği de olmaz. Ancak bazen geleneği takdis ediyor; din hâline getiriyoruz. Geleneğin nice unsurları din adı altında varlığını sürdürüyor. Oysa hiçbir peygamber kendi kavminin kültürünü evrensel bir din kuralına dönüştürmemiştir. Bir dine girebilecek en büyük bidat, peygamberin gönderildiği kavmin örfünü, âdetini, geleneğini, kültürünü din hâline getirmektir. Vahyi, kültürün bir ürünü olarak okumak ne kadar yanlış ise kültürü din hâline getirmek de o kadar yanlıştır. Akaiden olan nice esasları terk ediyor, akaidde olmayan nice unsurları akaidin sabitelerine dönüştürüyoruz. Dinin sabiteleri ile değişkenlerini, âdet ile ibadeti, yerel olanla evrensel olanı birbirine karıştırıyoruz. Bu sebeplerle dinin yüklediği sorumlulukları insanlara yüklemeye kalkıyoruz. Fıtrata bizden daha yakın olan gençler, fıtrata aykırı olan bu yükleri, din adına da olsa haklı olarak taşımak istemiyor.
6. Gençlerin, sorularının, sorgulamalarının yoğunlaştığı altıncı başlık **din-ahlak** ilişkisidir. Hem teorik olarak hem de pratik olarak ahlak üretemeyen dindarlık gençliği olumsuz etkiliyor. Bugün din-ahlak ilişkisi, iki açıdan saldırıya maruz kalıyor. Biri ahlakın dinî, ilahî kaynağını reddeden anlayış tarafından. Diğeri ise dinin ahlak boyutunu ihmal eden yanlış dindarlık anlayışı tarafından.

Üzülerek belirtiyim ki, ideolojik Sekülerizmin, ahlakı dinden ayırma çabalarına bizler de dini ahlaktan ayırarak destek veriyoruz. Hâlbuki ahlak dinin özüdür. Dinin ahlaktan ayrılması dinin kendisinden ayrılmasıdır. Ahlak ibadetin de gayesidir. Ahlaktan kopuk bir fıkıh olmaz. Fıkıhın ahlaktan ayrılması, ibadetlerin ahlaki gayelerden uzaklaştırılarak şekle indirgenmesi, müminler topluluğu için büyük bir musibet olmuştur. Hâlbuki Allah Resulü'nün buyurduğu gibi din güzel ahlaktır. (Gazali, İhyâ, III. 50) Ve Allah'ın Resul'ü bu güzel ahlakı tamamlamak için gönderilmiştir. *إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ* (Muvatta, Husnü'l Hulk, 8; İbn Hanbel, Müsned, II, 381)

7. Gençlerin, sorularının, sorgulamalarının yoğunlaştığı yedinci başlık **insan-Allah** ilişkisinin temellendirilme biçimidir. Bu temellendirmenin sadece kudret ve irade üzerinden yapılması, sadece hâkim-mahkûm, efendi-köle, mutlak kudret-aciz kul şeklinde temellendirilmesi eksik bir temellendirme değildir.

Halbuki, insan-Allah ilişkisi bir misaktır, bir sözleşmedir. Bu sözleşme ikiye ayrılır: biri Şehadet Misakı, diğeri Emanet Misakı. Şehadet Misakı, insan-Allah ilişkisini bir şahit-meşhut ilişkisi hâline getirir. İnsan, 'Eşhedü' ikrarıyla Allah'ın esmasına, ayetlerine şehadet eder; Allah da kulunun bütün hâllerine, davranışlarına şahit olur. Emanet Misakı ise insan-Allah ilişkisini emanet boyutuna taşır ve karşılıklı bir güven sözleşmesine dönüştürür. Bu da sahip olunan her şeyi emanet gören bir hayat yaşamayı gerektirir.

Kısacası yanlış din söylemleri; ideolojik Hümanizmi eleştirirken insaniliği kötülemek, Sekülerizmi eleştirirken dünyayı kötülemek, kaba Rasyonalizmi eleştirirken aklı kötülemek, Pozitivizmi eleştirirken bilimi kötülemek gibi bir hataya düşüyor. Dinî olanla kültürel olanı karıştırıyor. Dinin ahlak boyutunu ve ahlakın dinî kaynağını dikkate almıyor. İnsan-Allah ilişkisini yanlış temellendiriyor.

Sevgili Gençler,

İnsan dünyaya bir kez gelir. Bu hayatta önemli olan insanın, yaratılışının gayesini, varoluşunun sebebini, hayatın hikmetini unutmamasıdır. Tarih boyunca insanlar nereden geldim, nereye gidiyorum, varlığımın ve varoluşumun gayesi nedir sorularının en doğru ve en tatminkâr cevaplarını ancak Allah'ın dininde bulmuşlardır. Aslında siz genç dostlarımızın sorularının, sorgulamalarının cevabı İslam'ın rahmet mesajlarında mevcuttur; fakat yanlış din söylemleri bunu zorlaştırıyor.

Gençler,

Din ve inanç gibi önemli bir konuda karar vermekte acele etmeyin. Okumaya, sorgulamaya ve araştırmaya devam edin. Okumalarınızda tekvin ile tenzili birbirinden ayırmayın. Doğu-Batı, kadim-cedit tefrikine gitmeden bir bütünlük çerçevesinde okuyun. İncancınızı şahıslar üzerine bina etmeyin. Zira hakikat hiç kimsenin tekelinde değildir. Baki hakikatler fani şahsiyetler üzerine bina edilmez. اعرف الرجال بالحق لا تعرف الحق بالرجال / Zira kişi hakka göre tarif edilir. Hak kişiye göre tarif edilmez.

Sevgili Gençler,

Sözlerimi Hz. Peygamber'in ideal genci tarif ederken kullandığı güzel bir ifadeyle bitirmek istiyorum: شباب نشأ في عبادة ربه / Neşeyi, Rabbine ibadette arayan gençlik. (Buhârî, Zekât, 16)

Gönüllerinizden dinin neşesi, rahmeti eksik olmasın.

Anlam arayışınız daim olsun.

Hepinizi sevgiyle selamlıyorum.

Allah'a emanet olunuz.

Gençliğin Anlam Arayışı | Serlevhalar

1. Gençlerin din ile ilişkisindeki değişim; bir Deizm, Ateizm değil; bilakis bir sorgulama ve yeni bir anlam arayışıdır.
2. Gençlerin sorgulamalarının sebebi, yanlış din tartışmalarıdır.
3. Gençliğin din sorgulamalarının 7 sebebi: 1. din-insan 2. din-dünya 3. din-akıl 4. din-bilim 5. din-kültür 6. din-ahlak 7. İnsan-Allah ilişkisi.
4. Gençler, sorgulamalarının üstesinden ancak yapacağınız bütüncül bir okumayla gelebilirsiniz.

